

1 Teret dokazivanja

1.1 Koja su pravila u vezi s teretom dokazivanja?

Načelno je svaka stranka dužna iznijeti činjenice kako bi obrazložila svoj zahtjev (teret dokazivanja – *Behauptungslast*) i podnijeti odgovarajuće dokaze (članak 226. stavak 1. i članak 239. stavak 1. austrijskog Zakona o parničnom postupku (*Zivilprozessordnung*)). Čak i ako je činjenično stanje i dalje nejasno (*non liquet* situacija), sud ipak mora donijeti odluku. U tom slučaju primjenjuju se pravila o teretu dokazivanja. Na svakoj stranci leži teret dokazivanja svih činjeničnih pretpostavki njoj povoljne pravne norme. U uobičajenim okolnostima tužitelj mora iznijeti sve činjenice na kojima se temelji njegov prijedlog, a tuženik, s druge strane, sve činjenice kojima se opravdavaju njegovi prigovori. Osim toga, na tužitelju je teret dokazivanja postupovnih pretpostavki.

1.2 Postoje li pravila prema kojima su određene činjenice izuzete od tereta dokazivanja? U kojim slučajevima? Je li moguće predočiti dokaze kako bi se pokazalo da određena pravna pretpostavka nije valjana?

Za donošenje odluke potrebno je dokazati pravno relevantne činjenice ako one nisu izuzete od tereta dokazivanja. Nije potrebno dokazivati prihvaćene činjenice (članci 266. i 267. Zakona o parničnom postupku), općepoznate činjenice (članak 269. tog zakona) i činjenice pretpostavljene zakonom (članak 270. tog zakona).

Prihvaćenom činjenicom smatra se priznanje stranke da je činjenična tvrdnja suprotne strane točna. Prihvaćene činjenice sud načelno mora prihvatiti kao točne i donijeti odluku bez preispitivanja osnovanosti.

Činjenica je općepoznata ako je općenito poznata (tj. poznata je velikom broju osoba ili je u svakom trenutku bez poteškoća pouzdano vidljiva) ili je poznata sudu (sudu pred kojim se vodi postupak iz njegova službenog saznanja ili je jasno vidljiva iz spisa).

Sud općepoznate činjenice po službenoj dužnosti mora uzeti u obzir pri donošenju odluke. Njih nije potrebno utvrđivati ni dokazivati.

Zakonska pretpostavka proizlazi neposredno iz zakona i ima učinak prebacivanja tereta dokazivanja. Protivnik stranke za koju je primjena određene norme povoljna mora dokazati suprotno. Mora dokazati da, unatoč postojanju zakonske osnove za pretpostavku, pretpostavljena činjenica odnosno pretpostavljeno pravno stanje nije nastupilo.

1.3 U kojoj mjeri sud mora biti uvjeren u neku činjenicu kako bi presudu temeljio na postojanju te činjenice?

Svrha je sudskog postupka uvjeriti suca u neku činjenicu. U pravilu mora se prihvatiti „stvarna vjerojatnost“, dok „potpuna sigurnost“ nije nužna.

Stupnjevi standarda dokazivanja djelomično su utvrđeni zakonom, a djelomično u sudskoj praksi te se kreću od „znatne vjerojatnosti“ do „vjerojatnosti koja graniči sa sigurnošću“ ili u smanjenom opsegu do „velike vjerojatnosti“. U potonjem slučaju u skladu s člankom 274. Zakona o parničnom postupku zadovoljavajući dokaz ili potvrda dovoljni su kao standard dokazivanja. Osim toga, *prima facie* dokaz dovodi do smanjenja standarda dokazivanja i važan je za rješavanje problema nedostatka dokaza u postupcima za naknadu štete. Ako se utvrdi uobičajen razvoj događaja, koji prema životnom iskustvu upućuje na određenu uzročno-posljedičnu povezanost ili krivnju, pretpostavke za činjenično stanje smatraju se dokazanim čak i u pojedinačnom slučaju na temelju prvog uvida.

2 Izvođenje dokaza

2.1 Mora li stranka uvijek podnijeti zahtjev za izvođenje dokaza ili sudac u određenim predmetima može izvesti dokaze na vlastitu inicijativu?

Dokazi se izvode po službenoj dužnosti ili na zahtjev stranke. U isključivo istražnom postupku (u kojem sud mora utvrditi odlučujuće činjenično stanje po službenoj dužnosti) nisu potrebni zahtjevi stranaka za izvođenje dokaza. U redovnom postupku na temelju austrijskog Zakona o parničnom postupku sudac može po službenoj dužnosti izvesti sve dokaze koji bi trebali omogućiti pojašnjenje važnih činjenica (članak 183. tog zakona). Sudac može od stranaka zatražiti dostavljanje isprava, naložiti poduzimanje uviđaja na licu mjesta, vještačenje stručnjaka ili saslušanje stranaka. Dostavljanje isprava može se, doduše, naložiti samo ako se najmanje jedna stranka na to pozvala. Izvođenje dokaza u obliku isprava ili saslušanja svjedoka ne smije se provesti ako su se obje stranke izjasnile protiv toga. U svim ostalim slučajevima dokazi se izvode na temelju dokaznog prijedloga neke stranke.

2.2 Ako je zahtjev stranke koji se odnosi na izvođenje dokaza odobren, što slijedi?

Dokazi se načelno izvode za vrijeme usmene rasprave. U okviru „pripremnog ročišta“ (članak 258. ZPO-a) sud uz uključivanje stranaka, odnosno njihovih zastupnika, sastavlja raspored postupka koji sadržava i raspored izvođenja dokaza. Prema potrebi, u svakom trenutku može se ipak provesti i rasprava o nastavku postupka. Nakon izvođenja dokaza sa strankama se raspravlja o rezultatima (članak 278. ZPO-a). Dokazi se načelno izvode neposredno pred sucem koji će donijeti odluku u predmetu. Izvođenje dokaza moguće je i u postupku uzajamne pravne pomoći, a ti su slučajevi izričito propisani zakonom. Stranke se mora pozvati na izvođenje dokaza te one imaju različita prava sudjelovanja, primjerice pravo na postavljanje pitanja svjedocima i vještacima.

Dokazi se uvijek izvode po službenoj dužnosti suda, a načelno i ako stranke nisu prisutne iako su pozvane.

2.3 U kojim slučajevima sud može odbiti zahtjev stranke za izvođenje dokaza?

Dokazni prijedlog mora se odbiti ako se sudu čini nevažnim (članak 275. stavak 1. ZPO-a) ili ako je dokazni prijedlog iznesen s namjerom odugovlačenja postupka (članak 178. stavak 2., članak 179. i članak 275. stavak 2. ZPO-a). Osim toga, postoji mogućnost vremenskog ograničenja izvođenja dokaza kojima bi se vjerojatno produljio postupak (članak 279. stavak 1. ZPO-a); nakon isteka roka dokazni prijedlog može se odbaciti. Odbacivanje dokaznog prijedloga može uslijediti i ako izvođenje dokaza nije nužno jer je sud već uvjeren ili činjenicu nije potrebno dokazati te, konačno, ako postoji zabrana izvođenja dokaza. Ako u postupku izvođenja dokaza nastaju troškovi (npr. u postupku vještačenja), od podnositelja prijedloga za izvođenje dokaza potrebno je zatražiti predujam za troškove. Ako se on ne dostavi u roku, dokaz se može naknadno izvesti samo ako to ne dovodi do produljenja postupka.

2.4 Koji različiti načini dokazivanja postoje?

U austrijskom ZPO-u izvođenje dokaza priznaje se pet „klasičnih“ dokaznih sredstava: dokumentarni dokazi (članci od 292. do 319.), svjedoci (članci od 320. do 350.), vještaci (članci od 351. do 367.), očevidi (članci od 368. do 370.) i saslušanje stranaka (članci od 371. do 383.). Međutim, načelno se svi mogući izvori saznanja mogu prihvatiti kao dokazna sredstva, a ona se, ovisno o svojem obliku, razvrstavaju prema propisima o jednom o navedenih dokaznih sredstava.

2.5 Na koji se način od svjedoka dobivaju dokazi te kako se ti načini razlikuju od onih pomoću kojih se dokazi dobivaju od vještaka? Kakva su pravila u vezi s pisanim dokazima i izvješćima/mišljenjima vještaka?

Svjedoke se ispituje pojedinačno u odsutnosti svjedoka koje će se kasnije ispitati. Time se sprječava da svjedoci svojim izjavama međusobno utječu jedni na druge. Ako su izjave svjedoka proturječne, može ih se međusobno suprotstaviti. Saslušavanje svjedoka počinje informativnim ispitivanjem za vrijeme kojeg se mogu utvrditi nesposobnost osobe da svjedoči, razlozi za uskraćivanje iskaza ili zapreke koje onemogućuju polaganje zakletve. Nakon podsjećanja na obvezu govorenja istine te upućivanja na kaznenopravne posljedice lažnog iskaza, stvarno saslušanje počinje uzimanjem osobnih podataka svjedoka. Zatim slijedi ispitivanje o samoj stvari. Stranke mogu sudjelovati u ispitivanju svjedoka te im uz dopuštenje suda postavljati pitanja. Sudac može odbaciti neprimjerena pitanja. U načelu svjedoke se ispituje neposredno pred sudom pred kojim se vodi postupak. U određenim okolnostima moguće je i ispitivanje svjedoka u postupcima uzajamne pravne pomoći (članak 328. ZPO-a).

Vještak je „pomoćnik“ suda. Dok svjedok iznosi opažanja o činjenicama, vještak sucu iznosi stručno znanje koje sudac nema. Dokaz vještačenjem u načelu se mora izvesti neposredno pred sudom pred kojim se vodi postupak. Vještaka se može bez ograničenja pozvati i po službenoj dužnosti. Vještak je obvezan iznijeti nalaz i stručno mišljenje. Usmeno izvješće vještak mora iznijeti za vrijeme usmene rasprave. Stručno mišljenje dano u pisanom obliku vještak mora pojasniti na usmenoj raspravi na zahtjev stranke. Nalaz i stručno mišljenje moraju se potkrijepiti. U smislu ZPO-a privatna mišljenja ne smatraju se stručnim mišljenjima. Ta se mišljenja smatraju privatnim ispravama.

Prema austrijskom pravu isključivo pisani postupak nije dopušten. Budući da dokazna sredstva ipak ni na koji način nisu ograničena, postoji mogućnost dostavljanja izjava svjedoka u pisanom obliku. Međutim, takvo dokazno sredstvo treba smatrati dokazom u obliku isprava i ono podliježe sučevoj slobodnoj ocjeni dokaza. Ako sud to smatra potrebnim, svjedok se mora pojaviti pred sudom, osim ako su se obje stranke izjasnile protiv njegova saslušanja.

2.6 Imaju li neki načini dokazivanja veću težinu od drugih?

Primjenjuje se načelo „slobodne ocjene dokaza“ (članak 272. ZPO-a). Tijekom ocjene dokaza sudac provjerava rezultate dokaza. Pri ocjenjivanju sudac ne mora poštovati zakonske propise o dokazivanju, nego prema vlastitom uvjerenju procjenjuje je li dokaz dostatan. Hijerarhija dokaznih sredstava ne postoji. Pisani dokazi smatraju se dokazom u obliku isprava, osim ako se radi o vještačenju. Za austrijske javne isprave pretpostavlja se da su istinite, tj. da ih je zaista izdalo navedeno tijelo. Njima se ujedno dokazuje istinitost onoga što je u njima navedeno. Ako su potpisane, i privatnim ispravama dokazuje se da izjave sadržane u njima proizlaze od osobe koja je stavila potpis. Njihova sadržajna ispravnost uvijek podliježe slobodnoj ocjeni dokaza.

2.7 Je li za dokazivanje određenih činjenica obvezna primjena određenih načina dokazivanja?

U austrijskom ZPO-u ne postoji obvezno pribavljanje određenih dokaznih sredstava u određenim slučajevima. Izbor dokaznog sredstva ne ovisi o visini tražbine.

2.8 Jesu li svjedoci zakonski obvezni svjedočiti?

Svjedoci su obvezni pojaviti se pred sudom, dati iskaz i na zahtjev položiti zakletvu. Ako se uredno pozvan svjedok ne pojavi na usmenoj raspravi bez valjanog opravdanja, sud najprije mora izreći upravnu novčanu kaznu, a u slučaju ponovljenog nedolaska na sud naložiti prisilno dovođenje svjedoka. Ako svjedok odbije dati iskaz bez navođenja razloga ili razlozi nisu opravdani, može ga se primorati na davanje iskaza. U slučaju lažnog iskaza pred sudom svjedoka će se kazneno goniti.

2.9 U kojim slučajevima mogu odbiti svjedočenje?

Ako postoje razlozi za odbijanje svjedočenja (članak 321. ZPO-a), svjedok ima pravo uskratiti odgovor na neko pitanje ili pojedinačna pitanja. Ne postoji pravo na potpuno odbijanje svjedočenja. Takvi su razlozi sramota ili opasnost od kaznenog progona samog svjedoka ili njemu bliskih osoba, neposredna imovinska šteta za isti krug osoba, državno priznata obveza šutnje, obveza šutnje odvjetnika, zakonskog predstavničkog tijela ili strukovnog udruženja s mogućnošću sklapanja kolektivnog ugovora u radnopravnim i socijalnopravnim pitanjima, ugrožavanje umjetničkih ili poslovnih tajni te ostvarivanje prava biranja ili glasanja koje je zakonom određeno kao tajno. Sud mora upoznati svjedoka s tim razlozima prije saslušanja. Ako svjedok želi uskratiti iskaz, za to mora navesti razloge.

2.10 Je li moguće kazniti osobu koja odbije svjedočiti ili je prisiliti da svjedoči?

Sud mora odlučiti je li uskraćivanje svjedočenja zakonito. Ako svjedok odbije dati iskaz bez navođenja razloga ili navede razloge koje sud ne smatra opravdanima, može ga se primorati na davanje iskaza (članak 354. Zakona o izvršenju sudskih odluka – *Exekutionsordnung*). Svjedoka se može kazniti novčanom kaznom i u ograničenoj mjeri kaznom zatvora. Svjedok ujedno strankama odgovara za svu štetu nastalu zbog neopravdanog uskraćivanja iskaza.

2.11 Postoje li osobe koje ne mogu svjedočiti?

Osobe koje ne mogu biti svjedoci osobe su koje nisu mogle odnosno ne mogu biti saslušane o činjenicama o kojima mogu svjedočiti ili iznijeti svoja opažanja. Ovdje se radi o „apsolutnoj“ fizičkoj nesposobnosti za svjedočenje (članak 320. stavak 1. ZPO-a). U slučaju maloljetnika ili osoba koje boluju od neke psihičke bolesti odlučuje se ovisno o pojedinačnom slučaju hoće li se nesposobnost za svjedočenje prihvatiti ili neće. Ako je osoba koju treba saslušati maloljetna, sud može, na zahtjev ili po službenoj dužnosti, odustati od dijela ili cjelokupnog saslušanja ako bi ono ugrozilo dobrobit maloljetnika, uzimajući u obzir njegovu mentalnu zrelost, predmet saslušanja i njegov odnos sa strankama u sporu (članak 289.b stavak 1. ZPO-a). To se primjenjuje i u izvanparničnim postupcima (članak 35. Zakona o izvanparničnom postupku (*Außerstreugesetz*)). Osim toga, postoje tri slučaja „relativne“ nesposobnosti za svjedočenje (članak 320. stavci od 2. do 4. ZPO-a): svećenici kojima je nešto povjereno u ispovjedi ili ako postoji obveza šutnje u obavljanju poziva, državnih službenici u okviru obavljanja djelatnosti ako postoji obveza čuvanja tajne i ako nisu oslobođeni te obveze te posrednici o onome što im je povjereno ili o čemu su saznali za vrijeme posredovanja.

2.12 Koja je uloga suca i stranaka u saslušanju svjedoka? Pod kojim uvjetima svjedok može svjedočiti videokonferencijskom vezom ili uz primjenu drugih tehničkih rješenja?

Sud svjedoku postavlja odgovarajuća pitanja o činjenicama koje se trebaju dokazati njegovim iskazom te o okolnostima na kojima se temelji njegovo saznanje. Stranke mogu sudjelovati u saslušanju svjedoka i uz dopuštenje suda postavljati pitanja radi pojašnjavanja ili dopunjavanja iskaza. Sudac može odbaciti neprimjerena pitanja. Potrebno je sastaviti zapisnik o bitnom sadržaju iskaza ili, prema potrebi, navesti doslovne riječi svjedoka. Sredstva za pohranu slike i zvuka odnosno podaci pohranjeni na tim sredstvima u pravilu se smatraju predmetima za pregled. Sud izravnim osjetilnim opažanjem značajki ili stanja predmeta izvodi dokaze. Zbog načela materijalne neposrednosti izvođenja dokaza takva su dokazna sredstva dopuštena samo ako neposredno dokazno sredstvo, npr. svjedok, nije dostupno. Saslušavanje svjedoka upotrebom videotehnologije načelno je moguće i trebalo bi se provoditi u postupku uzajamne pravne pomoći uzimajući u obzir ekonomičnost postupka umjesto saslušavanja. Od 2011. svi su sudovi opremljeni opremom za videokonferencije.

Ako je predmet parničnog postupka povezan s kaznenim postupkom, pri saslušanju stranaka koje su žrtve u tom kaznenom postupku u smislu članka 65. stavka 1. točke (a) austrijskog Kaznenog zakona (*Strafprozessordnung*) može se, na njihov zahtjev, ograničiti sudjelovanje stranaka u postupku i njihovih zastupnika na način da im se omogući da prate saslušanje s pomoću tehničke opreme za prijenos zvuka i slike te da iskoriste svoje pravo na postavljanje pitanja iako nisu fizički prisutni na saslušanju. Ako je žrtva maloljetnik, ispitivanje povezano s kaznenim postupkom mora provesti primjereni stručnjak (članak 289.a stavak 1. ZPO-a). Sud na zahtjev može saslušati osobu na način opisan u stavku 1. ako se, zbog relevantnih dokaza ili osobnog sudjelovanja, od osobe koju treba saslušati ne može razumno očekivati da će dati izjavu u prisutnosti stranaka u postupku i njihovih zastupnika (članak 289.a stavak 2. ZPO-a). Sud može, na zahtjev ili po službenoj dužnosti, odrediti da se saslušanje provede na način opisan u članku 289.a stavku 1. ZPO-a te, prema potrebi, da ga provede odgovarajući stručnjak, čak i ako dobrobit maloljetnika ne bi bila ugrožena samim saslušanjem, ali bi provođenje saslušanja u prisutnosti

stranaka ili njihovih zastupnika utjecalo na njegovu dobrobit, uzimajući u obzir njegovu mentalnu zrelost, predmet saslušanja i njegov odnos sa strankama u sporu (članak 289.b stavak 2. ZPO-a). Članci 289.a i 289.b ZPO-a primjenjuju se i u izvanparničnim postupcima (članak 35. Zakona o izvanparničnom postupku).

3 Ocjena dokaza

3.1 Ako stranka nije legalno pribavila dokaze, postoje li ograničenja koja sud primjenjuje pri donošenju presude?

Ako stranka pri pribavljanju dokaznog sredstva prekrši ugovornu obvezu, odredbu privatnog prava ili običaj, sud može prihvatiti i ocijeniti dokaz, no stranka će u svakom slučaju biti obvezna nadoknaditi štetu. Ako stranka pri pribavljanju dokaza prekrši kaznenopravnu odredbu kojom se štite temeljna prava i građanske slobode zaštićeni Ustavom (npr. tjelesna povreda, otmica, prisiljavanje svjedoka na davanje iskaza), tako pribavljeno dokazno sredstvo nije dopušteno i sud ga ne može prihvatiti. U slučaju sumnje na postojanje kaznenog djela, sud može obustaviti parnični postupak do pravomoćnog dovršetka kaznenog postupka. Ako protupravnim pribavljanjem dokaznog sredstva istovremeno nije povrijeđena bit temeljnih prava i građanskih sloboda koje su zaštićene Ustavom, stranka koja izvodi dokaz doduše jest kazneno odgovorna, no dokazno je sredstvo ipak dopušteno. Nisu dopuštena samo protupravno pribavljena dokazna sredstva kojima je narušena obveza suda da utvrdi istinu, a time i jamstvo da će sud donijeti istinitu i točnu presudu.

3.2 Hoće li moje svjedočenje biti dokaz ako sam stranka u postupku?

Dokaz je i saslušanje stranaka. Kao i svjedok i stranka podliježe obvezi dolaska na sud, davanja iskaza i polaganja zakletve. Međutim, stranku se ne može prisiliti na dolazak na sud ili davanje iskaza. Ako stranka ne dođe na sud, odnosno ne da iskaz, i to ne obrazloži, sud treba taj postupak pažljivo ocijeniti uzimajući u obzir sve okolnosti. Primjena prisilnih mjera kako bi se stranke pojavile na sudu moguća je samo u postupku utvrđivanja očitstva ili brakorazvodnom postupku. Ako stranka ne govori istinu, to nije kažnjivo za razliku od slučajeva kad svjedok ne govori istinu, osim ako se lažni iskaz daje pod zakletvom. Saslušanje stranaka može se naložiti po službenoj dužnosti.

4 Je li ta država članica u skladu s člankom 2. stavkom 1. Uredbe o izvođenju dokaza navela druga tijela koja su na temelju Uredbe nadležna za izvođenje dokaza za potrebe sudskih postupaka u građanskim ili trgovačkim stvarima? Ako je odgovor potvrđan, u kojim su postupcima nadležna za izvođenje dokaza? Mogu li zatražiti izvođenje dokaza ili pomoći u izvođenju dokaza samo na temelju zahtjeva druge države članice? Vidjeti i obavijest u skladu s člankom 2. stavkom 1. Uredbe o izvođenju dokaza.

Na temelju austrijskog nacionalnog prava trenutačno su samo sudovi nadležni za prekogranično izvođenje dokaza u skladu s člankom 2. stavkom 1. Uredbe. Posljednji put ažurirano: 13/04/2023

Verziju ove stranice na nacionalnom jeziku održava odgovarajuća kontaktna točka EJA-a. Prijevode je napravila služba Europske komisije. Moguće promjene u originalu koje su unijela nadležna nacionalna tijela možda još nisu vidljive u drugim jezičnim verzijama. Europska pravosudna mreža i Europska komisija ne preuzimaju nikakvu odgovornost u pogledu informacija ili podataka sadržanih ili navedenih u ovom dokumentu. Pogledajte pravnu obavijest kako biste vidjeli propise o autorskim pravima države članice odgovorne za ovu stranicu.